

УДК 159.95

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.psych.2022.1.2>**Юлія ВАТАН**

аспірантка кафедри загальної та диференціальної психології,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Фонтанська дорога, 4, м. Одеса, Україна, 65039
ORCID: 0000-0002-8157-7754

Yuliya VATAN

Postgraduate Student at the Department of General and Differential Psychology,
K.D. Ushinsky South Ukrainian National Pedagogical University,
4 Fontanska doroga str., Odesa, Ukraine, 65039
ORCID: 0000-0002-8157-7754

МЕТАКОГНІТИВНА АКТИВНІСТЬ У СУБ'ЄКТНОМУ ВИМІРІ METACOGNITIVE ACTIVITY IN SUBJECTIVE DIMENSION

У статті висвітлено результати теоретичного аналізу метакогнітивної активності з позицій суб'єктного підходу. **Актуальність** пошукувань у цьому напрямі зумовлена назрілою потребою подолання безсуб'єктності цієї активності, введення в проблемне поле дослідження її носія в розмаїтті його біологічних, психофізіологічних та особистісних характеристик. **Метою** статті є теоретичне обґрунтування метакогнітивної активності як властивості суб'єкта, описання того, яким саме чином особистість є залученою до регуляції своїх когнітивних процесів. Для досягнення поставленої мети використовувались загальнонаукові теоретичні **методи**: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, зіставлення та узагальнення результатів наукових досліджень; було враховано основні психологічні принципи: детермінізму, розвитку, системності, об'єктивності. **Наукова новизна** дослідження полягає в тому, що: вперше інтерпретовано метакогнітивну активність з позицій суб'єктного підходу; описано її співвідношення із суб'єктною активністю; уточнено її специфічні властивості.

Висновки. Носієм метакогнітивної активності як інтегративного утворення, головна функція якого полягає в регулюванні пізнавальних психічних процесів, виступає суб'єкт, оскільки саме на нього покладаються функції саморегуляції, самоорганізації, самодетермінації. Особистість в якості суб'єкта діяльності характеризується здатністю до цілеспрямованого перетворення об'єктивної дійсності, творення власного буття, реалізації своїх намірів, управління своїм життєвим шляхом, що виявляється в рівні її суб'єктності. Суб'єкт приймає рішення про необхідність застосування регулятивних функцій, виступає ініціатором і організатором метакогнітивної активності. На основі аналізу наукових досліджень встановлено, що деякі метакогнітивні процеси можуть мати неусвідомлений характер, ініціюватися об'єктивними чинниками, проте метакогнітивна активність у разі, коли є вмотивованою інтересами особистості, набуває рис саме суб'єктної активності.

Ключові слова: метакогнітивна активність, метакогнітивні процеси, суб'єкт, суб'єктність, суб'єктна активність.

The article presents the results of theoretical analysis of metacognitive activity from the standpoint of subjective approach. The research in this direction is **topical** because of the urgent need to overcome the impersonality of this activity, to bring the subject of this activity into the problem field of the research with diversity of its biological, psychophysiological and personal characteristics. **The aim** of the article is to substantiate theoretically metacognitive activity as a feature of the subject, to describe how a personality is involved in the regulation of its cognitive processes. To achieve this goal, general scientific theoretical **methods** were used: analysis and synthesis, induction and deduction, comparison and generalization of the results of scientific research; the basic psychological principles were taken into account: determinism, development, consistency, objectivity. **The scientific novelty** of the study is that: metacognitive activity is first interpreted from the point of view of the subject approach; its relationship with subject activity is described; refined its specific properties.

Conclusions. The metacognitive activity as integrative phenomenon, the main function of which is to regulate cognitive mental processes, depends on the subject, who is responsible for such functions as self-regulation, self-organization, self-determination. Personality as a subject of activity is characterized by the ability to purposefully transform objective reality, the creation of one's own being, the realization of one's intentions, the management of one's way of life, manifested in the level of its subjectivity. The subject decides on the need to apply regulatory functions, acts as the initiator and organizer of metacognitive activity. Based on the analysis of scientific research, it is established that some metacognitive processes may be unconscious, initiated by objective factors, but metacognitive activity in the case when it is motivated by the interests of the individual, obtain the traits of subjective activity.

Key words: metacognitive activity, metacognitive processes, subject, subjectivity, subject activity.

Постановка проблеми. В умовах сучасного світу, коли інформаційний потік є занадто стрімким, а знання швидко втрачають свою новизну, для людини вкрай важливим є набуття таких вмінь та навичок, які забезпечували б їй змогу швидко та ефективно працювати з інформацією, самостійно обирати та використовувати прийоми навчання, вибудувати зв'язки між своїми знаннями, організувати їх у систему, самостійно займатися власною освітою та розв'язувати проблеми. Такі компетенції є необхідними для можливості реалізації саморегульованого навчання, головна ідея якого полягає у визнанні людини відповідальною за процес набуття знань, відведення провідної ролі в цьому самоосвіті та самовихованню. Одним із механізмів, які приймають участь у здійсненні цих процесів є метакогнітивна активність – цілеспрямована довільна психічна діяльність людини, сутність якої полягає в управлінні процесами сприйняття, збереження, обробки та відтворення інформації.

Проблема «метапізнання», «метакогніцій», «метакогнітивних процесів» стає все актуальнішою, привертає до себе увагу дедалі більшої кількості науковців, оскільки має високу практичну значущість та стосується різних питань: пізнавальної та навчальної діяльності, саморегуляції, психічних процесів. На цей час вченими запропоновано варіанти структури метапізнання, класифікації метакогнітивних процесів, досліджено їх вплив на академічну успішність, встановлено фактори, які впливають на точність метакогнітивного моніторингу. Важливим прикладним напрямком є розробка розвивальних програм, спрямованих на підвищення рівня метакогнітивної активності, які здебільшого складаються з двох частин: надання інформації про стратегії управління власними когнітивними процесами та формування метакогнітивних навичок.

Незважаючи на досить вдалі спроби створення та впровадження таких програм, було помічено, що деякі особи, які потенційно володіють певними метакогнітивними знаннями та навичками, далеко не завжди застосовують їх на практиці. У зв'язку з цим пошук умов актуалізації метакогнітивного потенціалу, виявлення психологічних особливостей, які сприяють прояву метакогнітивної активності, на нашу думку, є одним із найважливіших та найперспективніших напрямків у дослідженні метапізнання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Початок вивчення зв'язку метапізнання з різними психологічними характеристи-

ками та виявлення факторів, які впливають на метакогнітивні процеси, вже покладено в низці робіт зарубіжних та українських авторів. Умови ефективності метакогнітивного моніторингу досліджуються такими вченими як Дж. Меткалф, Л. К. Сон, Е. М. Балашов, М. М. Августюк, О. В. Ткачук. Визначено, що точність моніторингу залежить від двох груп факторів: особливостей завдання, при виконанні якого він здійснюється, та стійких особистісних рис, зокрема впевненості в собі. Вивченню мотиваційних чинників метакогнітивної активності присвячені роботи К. Етрідж, Дж. Лендайн, Дж. Борковського, О. О. Зайцевої. Відзначається, що її прояву в навчальній діяльності сприяють мотиви досягнення успіху, а також внутрішні мотиви, які забезпечують автономію особистості – ідентифіковане регулювання діяльності та власне спонукання до неї. Досліджено в процесуальному аспекті психологічні механізми оптимізації окремих метакогніцій, зокрема метапам'яті (Т. А. Довгалюк): здійснення суджень метапам'яттєвого моніторингу, зворотній зв'язок, надання можливості повторення інформації, індивідуальні особливості метапам'яті, рефлексивність тощо.

Вказані дослідження є значущими як для теорії, так і для розв'язання багатьох практичних завдань, однак більшість з них спрямована на визначення факторів, що впливають на якість та точність метакогнітивних процесів і тому проблема виявлення умов, які сприяють її прояву загалом залишається невирішеною. Першим кроком до її розв'язання, на нашу думку, є встановлення специфічних характеристик метакогнітивної активності як явища, що належить до регулятивної підсистеми психіки, а також, найголовніше, подолання у її вивченні розгляду її як безсуб'єктної.

З огляду на це, **метою роботи** є обґрунтування з позицій суб'єктного підходу залученості особистості як суб'єкта діяльності до здійснення метакогнітивної активності, що потребує вирішення таких завдань, як детальний теоретичний аналіз понять суб'єкта та суб'єктності, визначення ключових характеристик суб'єкта як носія активності, конкретизація суттєвих ознак метакогнітивної активності, встановлення її співвідношення із суб'єктною.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення метакогнітивних процесів, що бере свій початок у працях американського вченого Дж. Флейвела, довгий час здійснювалося переважно в межах когнітивного напрямку. Зародження та поширення перших ідей про метапізнання збіглося

з періодом панування когнітивної психології в США, що зумовило ракурс погляду багатьох науковців на цю проблему. Якщо ми звернемося до історії вивчення цього явища, то зможемо віднайти значну кількість його моделей, в основу яких покладені ідеї та принципи саме цього підходу. Однією з концепцій метапізнання, в яких воно розглядається суто в термінах обробки інформації, є концепція Т. Нельсона та Л. Наренса. Запропонована ними модель спирається на уявлення про те, що у свідомості людини репрезентується не лише навколишній світ, але і власне відображення процесу побудови цієї репрезентації. Метакогнітивна система, на думку вчених, у найпростішому вигляді складається з двох рівнів: об'єктного, на якому за допомогою когнітивних процесів відбувається обробка інформації, та мета-рівня, на якому відтворюється модель об'єктного рівня і виконуються дії, спрямовані на управління когнітивними процесами. Взаємодія між цими двома рівнями відбувається завдяки процесам моніторингу та контролю, різниця між якими полягає у напрямку потоку інформації – якщо інформація прямує від об'єктного рівня, ми маємо справу з моніторингом, від мета-рівня – з контролем. На основі моніторингу модель того, що відбувається, відображена на мета-рівні та підлягає коригуванню за потреби, а контроль забезпечує вплив на об'єктний рівень, який полягає в ініціюванні якоїсь дії, її продовженні/припиненні, скасуванні [15].

Подальший розвиток модель Т. Нельсона та Л. Наренса отримала у працях Д. Хакера, який деталізував її для можливості застосування стосовно специфічної діяльності – читання та розуміння тексту. Вчений описав взаємодію між об'єктним або когнітивним рівнем, на якому відбувається розуміння внутрішньої основи тексту за допомогою встановлення певних критеріїв, використання стратегій роботи з текстом та його зв'язком з предметним знанням, та метакогнітивним рівнем, на якому формується модель розуміння тексту, містяться уявлення про цілі читання, про шляхи зв'язку нового знання із отриманим раніше. Моніторинг розуміння тексту полягає у встановленні відповідності цього процесу обраним критеріям, знаходженні помилок, а контроль, у свою чергу, – у їх виправленні шляхом застосування певних стратегій [14].

З. Тобіас та Г. Еверсон, які під метапізнанням розуміють здатність до моніторингу, оцінки та планування власної навчальної активності, пропонують його структуру, в якій центральним компонентом виступає саме моніторинг, основне призначення якого

полягає у відмежуванні відомого від невідомого. Точний моніторинг, згідно з поглядами вчених, уможливує здійснення ефективного контролю та вибору найбільш придатних стратегій для досягнення поставленої мети [17].

На думку Дж. Борковського, запорукою високих академічних досягнень студентів є якісна обробка інформації в процесі навчання, яка значно залежить від оволодіння навчальними стратегіями та їх генералізації, правильного їх вибору в залежності від мети й обставин та загалом активного застосування. Ефективність управління навчальними та когнітивними стратегіями забезпечується успішною інтеграцією основних компонентів метакогнітивної системи – когнітивних, емоційних, мотиваційних, особистісних. Науковець описує процес поступового оволодіння учнем певними стратегіями, в якому одним із основних мотиваційних чинників виступає розуміння їх користі та уявлення про само-ефективність [1].

Заслугує згадки в означеному контексті також ієрархічна модель інтелекту Р. Стернберга, яка, незважаючи на те, що не присвячена суто метапізнанню, все ж стосується дещо метакогнітивних процесів. Обробка інформації, за Р. Стернбергом, відбувається за допомогою трьох типів психічних механізмів: 1) метакомпонентів, що відповідають за контроль обробки інформації, моніторинг та оцінку цього процесу; 2) виконавчих компонентів, які забезпечують здійснення того, що заплановано метакомпонентами; 3) компонентів набуття знань, які вибірково кодуєть інформацію та відмежовують відоме від невідомого [16].

Окрім згаданих існує ціла низка концепцій метакогнітивних процесів (Г. Шроу, Дж. Меткалф, В. Шнайдер, Л. Редер, Д. Кун), які не володіють такими чітко окресленими ознаками, які дозволили би прирахувати їх до інформаційних, проте мають одну особливість, що є властивою перерахованим вище, – в них метакогнітивні процеси надані переважно як ізольовані від інших психічних явищ. Майже єдиною вказівкою на місце цих процесів у структурі психіки людини є їх визначення як «процесів вищого порядку» або «вторинних», що дає нам підстави лише зробити припущення, що вони займають певну сходинку в ієрархії. На деякий предметоцентризм у дослідженні метакогнітивних процесів вказує А. В. Карпов, який пише, що вони вивчаються у відриві від діяльності, в аналітичній ізольованості від систем, до яких вони онтологічно входять (пов'язаних із пси-

хічною регуляцією спілкування, діяльності, поведінки). Він проводить паралель між цими процесами та інтегративним процесом психічної регуляції діяльності, говорячи про те, що синтез положень когнітивної психології та психологічної теорії діяльності може значно збагатити обидва вчення. На його думку, тією системою, до якої онтологічно входять метакогнітивні процеси і в межах якої можна їх дослідити у природному стані, є система процесуально-психологічної регуляції діяльності та поведінки [4].

Схожої думки дотримується Т. Є. Чернокова, яка при розробці структури та класифікації метакогнітивних процесів доходить висновку, що описані в багатьох концепціях їх компоненти та види, збігаються з ланками процесу саморегуляції діяльності, наданими у структурно-функціональних теоріях саморегуляції О. О. Конопкіна, В. І. Моросанової, концепції свідомої саморегуляції довільної активності О. К. Осницького [11]. Таким чином, метакогнітивні функції розглядаються нею як окремий прояв саморегуляції, відмінність якого полягає, в першу чергу, в характеристиках точності та якості, але структура є подібною до усіх інших видів.

С. Д. Максименко та Л. І. Шрагіна пропонують розглянути метапізнання з позицій функціонально-системного підходу як таку систему, яка належить до «особливого, «ідеального» класу систем, що представлені лише своєю функцією» [6, с. 75]. Такі системи виявляються у взаємодії конкретних операцій та створюють особливу властивість, яка дозволяє людині контролювати певний процес. Метасистемою по відношенню до метакогніцій у цьому випадку є особистість, яка бере на себе функції по управлінню ними [6]. Отже, за С. Д. Максименко та Л. І. Шрагіною, перебіг метакогнітивних процесів може обумовлюватися особистісними якостями і загалом вони скеровуються саме особистістю.

Як ми бачимо, в останні роки характерною є тенденція до вивчення метакогніцій у складі тих систем, до яких вони входять, а також до розгляду цієї проблематики не лише з позицій когнітивного підходу, а й інших: метасистемного (А. В. Карпов), діяльнісного (Т. Є. Чернокова), функціонально-системного (С. Д. Максименко, Л. І. Шрагіна). Ми вважаємо доцільним піти шляхом, близьким до того, що був намічений С. Д. Максименком, який пропонує враховувати те, що метасистемою по відношенню до метакогнітивних процесів виступає особистість. Однак слід наголосити на тому, що носієм метакогнітивної активності ми будемо вважати суб'єкта,

оскільки саме в суб'єкті діяльності інтегруються й особистісні, й індивідні характеристики, які дозволяють йому здійснювати регулятивні функції.

Суб'єктний підхід, основи якого були закладені С. Л. Рубінштейном, наполягає на необхідності включеності особистості в діяльність [2], розглядає людину як автора свого життя, творця себе і власного життєвого шляху, ініціатора своєї активності [1; 10; 12]. Людина як суб'єкт, на думку В. О. Татенка, має здатність до (само)визначення в часі і просторі свого буття, творення його змісту та форм, здійснення рефлексії власних творів та цілеспрямованої реалізації своїх намірів. Вона є відповідальною за підтримку своєї цілісності, інтегрованості, гармонійності [10]. На думку К. В. Карпинського, суб'єкт є функціональним проявом, пов'язаним із здатністю до самодетермінації та саморегуляції різних видів діяльності. Він забезпечує оволодіння індивідом власною поведінкою та розвитком, а також управління своїм життєвим шляхом на основі життєвих відносин, що носять смисловий характер [3]. В. М. Ямницький розглядає суб'єкта як «людину, здатну цілеспрямовано перетворювати життя як об'єктивну дійсність, здійснювати творчий саморозвиток» [12, с. 165]. К. О. Абульханова визначає його як індивідуальний спосіб організації особистості, в якому на основі саморегуляції узгоджується система індивідних, психофізіологічних, психічних і особистісних якостей людини у відповідності до вимог конкретної діяльності [1].

Як ми бачимо, серед поданих визначень є такі, в яких суб'єкт трактується субстанціонально, як людина в сукупності певних властивостей, які її характеризують, що ставить це поняття в один ряд із поняттям індивіда, особистості, індивідуальності (і тому потребує їх розмежування, вказівки на відмінності), а також такі, в яких надається функціональне тлумачення цього терміну, коли ним позначають функцію особистості, що полягає насамперед в саморегуляції та самодетермінації. В обох випадках все ж важливим є питання про те, якими властивостями володіє суб'єкт, що відрізняє його від не-суб'єкта, коли та як відбувається його становлення.

На думку В. М. Ямницького, суб'єкт зароджується тоді, коли в процесі розвитку людини її активність як відповідь на події, що відбуваються в навколишньому світі, змінюється власною активністю, спрямованою на «пошук того, що є смислом її життєдіяльності, з чим потрібно вступати у взаємодію й що необхідно перетворювати у власних

інтересах» [12, с. 167]. В. О. Татенко вважає, що людина є суб'єктом від народження, але формовий суб'єктності активності суттєво відрізняється в онтогенезі: на початковому етапі її прояви є інстинктивними, на вершині розвитку вона реалізується як свідоме творче життєздійснення, на етапі інволюції – поступово згасає. Критерієм зрілої суб'єктності при цьому є прийняття відповідальності людини за самоздійснення, втілення сутнісного в собі [10]. О. А. Лукасевич розглядає суб'єкта як вищий прояв особистості, притаманний їй на вершині активності, системності, автономності. Саме зріла особистість, на думку вченої, обирає яким чином та в якій діяльності вона має виступати суб'єктом, а також самостійно визначає міру виявлення своєї суб'єктності [5]. На думку К. О. Абульханової, суб'єкт є якістю особистості, яку вона набуває, коли перетворює потенційні генетичні, соціальні та етичні передумови в здібності, а здібності – в способи здійснення індивідуальної самобутньої діяльності [1].

Серед багатьох рис, якими наділяють суб'єкта, особливої уваги заслуговує поняття суб'єктності як універсальної властивості, яке так само міцно увійшло до категоріального апарату представників суб'єктного підходу, як і поняття власне суб'єкта, і деякими науковцями вважається навіть більш перспективним з точки зору його евристичного потенціалу. Суб'єктність розглядається як те, що робить людину суб'єктом, як його основна якість. Її вважають інтегративним утворенням, системною характеристикою особистості, яка забезпечує їй авторство у власному становленні, оволодіння своєю поведінкою, психічними процесами та діяльністю [10; 5; 8]. Вона є способом реалізації людиною своєї сутності, способом організації своєї взаємодії зі світом.

Суб'єктність пов'язують з такими особливостями як: самостійність, здібність ставити цілі і досягати їх, відповідальність, ініціативність [8]; активність, креативність, цілісність, самосвідомість, усвідомлення власної унікальності, автономність, незалежність від інших, розуміння та прийняття іншого, нонконформізм [9]; цілісність виявлення активності у взаємодії зі світом, свідомий характер діяльності, самосвідомість та відповідальність як наслідок свободи вибору [12]. Варто зауважити, однак, що хоча ці якості є пов'язаними із суб'єктністю, їх аж ніяк не можна вважати її критеріями, для визначення яких було здійснено не так вже й багато спроб. Ми будемо спиратися на погляди К. В. Карпинського, який пропонує

взяти за критерій суб'єктності активність, проте наголошує на тому, що це не будь-яка активність, а специфічна.

Для пояснення своєї точки зору вчений звертається до трактування людини як такої, що має множинну природу, оскільки належить одразу до різних життєвих просторів (світу природних об'єктів, соціального світу людей та світу культурних смислів), в кожному з яких здійснює своєрідну активність. Так, активність людини як біологічного індивіда полягає у пристосуванні до біологічного середовища, утримання екологічної ніші проживання, продовження роду, задоволення органічних потреб. Вона підпорядковується критерію біологічної доцільності та виявляється переважно в моторних актах. Активність соціального індивіда спрямована на взаємодію з об'єктами культури та з іншими людьми. Вона здійснюється в предметному світі, в якому кожний об'єкт має певне суспільне значення, що закріплює спосіб його використання в діяльності в залежності від його культурного призначення. Предметом активності в особистісному вимірі може виступати будь-який об'єкт або явище, якщо вони беруться разом із наділеним життєвим (особистісним) смислом для людини. Кожна з цих активностей відрізняється також за тими психологічними механізмами, які приймають участь в її регуляції: психофізіологічними – на біологічному рівні; предметними значеннями – на соціальному рівні; смисловими структурами та процесами, які здійснюють смислову та спонукальну регуляцію, – на рівні особистості. Відмінність між активністю соціального індивіда та особистості полягає в тому, що перша має «деперсоніфікований» характер, залежить першочергово від мети діяльності та обставин, а друга зумовлюється особливостями суб'єкта, носить індивідуалізований та автономний характер, оскільки пов'язана з індивідуальними життєвими відносинами (взаємозв'язками людини зі світом та собою). Особистість як суб'єкта діяльності можна визначити як «носія специфічної активності, спрямованої на розвиток та оптимізацію діяльності для того, щоб вона максимально сприяла реалізації життєвих відносин особистості» [3, с. 70]. Особистість є одночасно і виконавцем певної діяльності (а не її носієм), і носієм активності, суть якої полягає в конструюванні та розвитку цієї діяльності. Саме така активність є суб'єктною, тобто «спрямованою на ініціацію, побудову, підтримку, розвиток, управління діяльністю та оперативний контроль над нею...» [3, с. 75]. Її можна визначити також як діяльність суб'єкта,

яка є вмотивованою його власними інтересами і спрямованою на досягнення його цілей та самостійно поставлених завдань [7].

Звернемося тепер до поняття метакогнітивної активності, яке раніше було визначене нами як цілеспрямована довільна психічна діяльність людини, сутність якої полягає в управлінні процесами сприйняття, збереження, обробки та відтворення інформації. Отже, її основними ознаками є цілеспрямованість, довільність, регулятивний характер, а об'єктом – власні когнітивні процеси людини. До якого ж виду активності можна її прирахувати з огляду на це? Якою є роль характеристик особистості як суб'єкта діяльності в її здійсненні? Як можна побачити, за своїми ознаками вона багато в чому відповідає суб'єктній активності, проте варто встановити, чи завжди в повній мірі вона є свідомо вмотивованою саме інтересами особистості. Багатьма вченими вказується на те, що деякі метакогнітивні процеси можуть бути автоматизованими, тобто протікати на мінімально усвідомленому для людини рівні, що вже не дозволяє нам повністю підтвердити те, що метакогнітивна активність є завжди суб'єктною. Також відомо, що умовами, які її стимулюють часто виступають ситуаційні чинники, такі як новизна ситуації, в якій здійснюється пізнавальна діяльність, або важкість завдання, що стоїть перед людиною, виникнення помилок, які потрібно виправити. Проте в багатьох випадках можна зазначити, що застосування метакогнітивних процесів у пізнавальній діяльності чи будь-якій іншій є сталою рисою людини, яка не залежить від наявності вказаних вище факторів. В такому

разі вона деякою мірою є надлишковою, так звану «неадаптивну» активність (за А. В. Петровським), тобто такою, що виходить за межі вимог ситуації, а саме здатність до здійснення такої діяльності є властивою суб'єкту.

Висновки з проведеного дослідження. Всеосяжне дослідження метакогнітивних процесів потребує врахування ролі особистості в них. З огляду на те, що сутність метакогнітивної активності полягає в регулюванні пізнавальних психічних процесів, тобто її можна віднести до системи саморегуляції, ми вважаємо, що найбільший вплив на особливості її прояву можуть здійснювати властивості суб'єкта діяльності, оскільки саме в ньому відбувається інтеграція необхідних індивідних, психофізіологічних та особистісних якостей у відповідності до вимог конкретного виду діяльності. Саме на суб'єкта покладаються такі функції як самоорганізація, саморозвиток, саморегуляція та самодетермінація як вищий прояв регулятивних здібностей.

Метакогнітивна активність як довільна, усвідомлена та цілеспрямована діяльність з управління власними когнітивними процесами може вважатися суб'єктною, коли вона вмотивована інтересами людини і зумовлюється її якостями як індивіда, джерело активності якого знаходиться в ньому самому. В такому разі ми можемо припускати, що рівень її вираженості та особливості прояву можуть бути пов'язаними із властивостями суб'єкта, зокрема суб'єктністю як загальною здатністю до управління собою, своєю поведінкою, психічними процесами та діяльністю.

Література:

1. Абульханова К. А. Принцип субъекта в отечественной психологии. *Психология. Журнал высшей школы экономики*. 2005. Т. 2. № 4. С. 3–21.
2. Галузо П. Р. Субъект, субъектность и осознанная саморегуляция личности. *Вестник ГрДУ імя Янки Купалы. Сер. 3, Філологія. Педагогіка. Псіхологія*. 2010. № 1. С. 124–127.
3. Карпинский К. В. Человек как субъект жизни. Гродно : ГрГУ, 2002. 280 с.
4. Карпов А. В., Скитяева И. М. Психология метакогнитивных процессов личности. Москва : Изд-во «Институт психологии РАН», 2005. 352 с.
5. Лукасевич О. А. Суб'єкт, суб'єктність і вчинкова активність. *Проблеми сучасної психології*. 2013. № 1. С. 44–49.
6. Максименко С. Д., Шрагина Л. И. Личность как метасистемный феномен в контексте метакогнитивной психологии. *Fundamental and Applied Researches in Practice of Leading Scientific Schools*. 2016. № 2 (14). С. 70–78.
7. Мещеряков Д. С. Теоретичні підходи до проблем суб'єктності та суб'єктної активності. *Актуальні проблеми психології : Збірник наукових праць Інституту психології імені ГС Костюка НАПН України*. Київ–Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2017. Т. 2. С. 135–154.
8. Новик Л. М. Суб'єктність як психологічний феномен. Чернівці : ЧНТУ, 2015.
9. Папуша В. В. Суб'єктність як фактор психологічної сепарації особистості. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки»*. 2020. Випуск 12 (41). С. 81–97.
10. Татенко В. Методологія суб'єктно-вчинкового підходу: соціально-психологічний вимір : монографія. Київ : Міленіум, 2017. 184 с.

11. Чернокова Т. Е. Метапознание: проблемы структуры, типологии, развития: монография. Архангельск : САФУ, 2014. 168 с.
12. Ямницький В. М. Суб'єктність та відповідальність як системоутворювальні параметри життєвочорчої активності особистості. *Психологічний часопис*. 2016. № 2(4). С. 163–174.
13. Borkowski J. G. A process-oriented model of metacognition: links between motivation and executive functioning. *Issues in the Measurement of Metacognition*. Buros-Nebraska Series on Measurement and Testing. 2000.
14. Hacker, D. J. Definitions and empirical foundations. In D. J. Hacker, J. Dunlosky, & A. C. Graesser (Eds.), *Metacognition in educational theory and practice*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. 1998. P. 1–23.
15. Nelson T. O., Narens L. Why investigate metacognition? In J. Metcalfe & A. P. Shimamura (Eds.) *Metacognition: Knowing about knowing*. The MIT Press. 1994. P. 1–25.
16. Sternberg R. J. Toward a triarchic theory of human intelligence. *Behavioral and Brain Sciences*. Vol. 7, issue 2. 1984. P. 269–278.
17. Tobias S., Everson H.T. Knowing What You Know and What You Don't: Further Research on Metacognitive Knowledge Monitoring. Research Report No. 2002–3. *College Entrance Examination Board*. 2002.

References:

1. Abulhanova K. A. (2012). Printsip sub'ekta v otechestvennoy psihologii [Principle of the subject in domestic psychology]. *Psihologiya. Zhurnal vysshey shkoly ekonomiki*, 4, 3–21 [in Russian].
2. Galuzo P. R. (2010). Sub'ekt, sub'ektnost i osoznannaya samoregulyatsiya lichnosti [Subject, subjectivity and conscious self-regulation of personality]. *Vesnik GrDU Imya Yanki Kupalyi. Filalogiya. Pedagogika. Psihologiya*, 1(3), 124–127 [in Russian].
3. Karpinskiy K. V. (2002). Chelovek kak sub'ekt zhizni [Human as a subject of life]. Grodno : GrGU [in Russian].
4. Karpov A. V., & Skityaeva I. M. (2005). Psihologiya metakognitivnykh protsessov lichnosti [Psychology of metacognitive personality processes]. M. : Izd-vo «Institut psihologii RAN» [in Russian].
5. Lukasevych O. A. (2013). Subiekt, subiektnist i vchynkova aktyvnist [Subject, subjectivity and action activity]. *Problemy suchasnoi psykholohii*, 1, 44–49 [in Ukrainian].
6. Maksimenko S. D., & Shragina L. I. (2016). Lichnost kak metasistemnyy fenomen v kontekste metakognitivnoy psihologii [Personality as metasystemic phenomenon in the context of metacognitive psychology]. *Fundamental and Applied Researches in Practice of Leading Scientific Schools*, 2(14), 70–78 [in Russian].
7. Meshcheriakov D. S. (2017). Teoretychni pidkhody do problem subiektnosti ta subiektnoi aktyvnosti [Theoretical approaches to the problem of subjectivity and subjective activity]. *Aktualni problemy psykholohii : Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni HS Kostiuka NAPN Ukrainy*. Kyiv–Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2, 135–154 [in Ukrainian].
8. Novyk L. M. (2015). Subiektnist yak psykholohichnyi fenomen [Subjectivity as psychological phenomenon]. Chernihiv : ChNTU [in Ukrainian].
9. Papusha V. V. (2020). Subiektnist yak faktor psykholohichnoi separatsii osobystosti [Subjectivity as a factor in psychological separation of personality]. *Visnyk pislidyplomnoi osvity. Seriya «Sotsialni ta povedinkovi nauky»*, 12 (41), 81–97 [in Ukrainian].
10. Tatenko V. (2017). Metodolohiia subiektno-vchynkovoho pidkhodu: sotsialno-psykholohichnyi vymir [Methodology of subjective-action approach: socio-psychological dimension]. K. : Milenium [in Ukrainian].
11. Chernokova T. E. (2014). Metaoznaniye: problemy struktury, tipologii, razvitiya [Metacognition: the problems of structure, typology, development]. Arhangelsk : SAFU [in Russian].
12. Yamnytskyi V. M. (2016). Subiektnist ta vidpovidalnist yak systemoutvoriuvalni parametry zhyttievorchoi aktyvnosti osobystosti [Subjectivity and responsibility as system-formed parameters of life-creative activity of the individual]. *Psykholohichnyi chasopys*, 2(4), 163–174 [in Ukrainian].
13. Borkowski J. G. A process-oriented model of metacognition: links between motivation and executive functioning. *Issues in the Measurement of Metacognition*. Buros-Nebraska Series on Measurement and Testing. 2000.
14. Hacker, D. J. Definitions and empirical foundations. In D. J. Hacker, J. Dunlosky, & A. C. Graesser (Eds.), *Metacognition in educational theory and practice*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. 1998. P. 1–23.
15. Nelson T. O., Narens L. Why investigate metacognition? In J. Metcalfe & A. P. Shimamura (Eds.) *Metacognition: Knowing about knowing*. The MIT Press. 1994. P. 1–25.
16. Sternberg R. J. Toward a triarchic theory of human intelligence. *Behavioral and Brain Sciences*. Vol. 7, issue 2. 1984. P. 269–278.
17. Tobias S., Everson H.T. Knowing What You Know and What You Don't: Further Research on Metacognitive Knowledge Monitoring. Research Report No. 2002–3. *College Entrance Examination Board*. 2002.